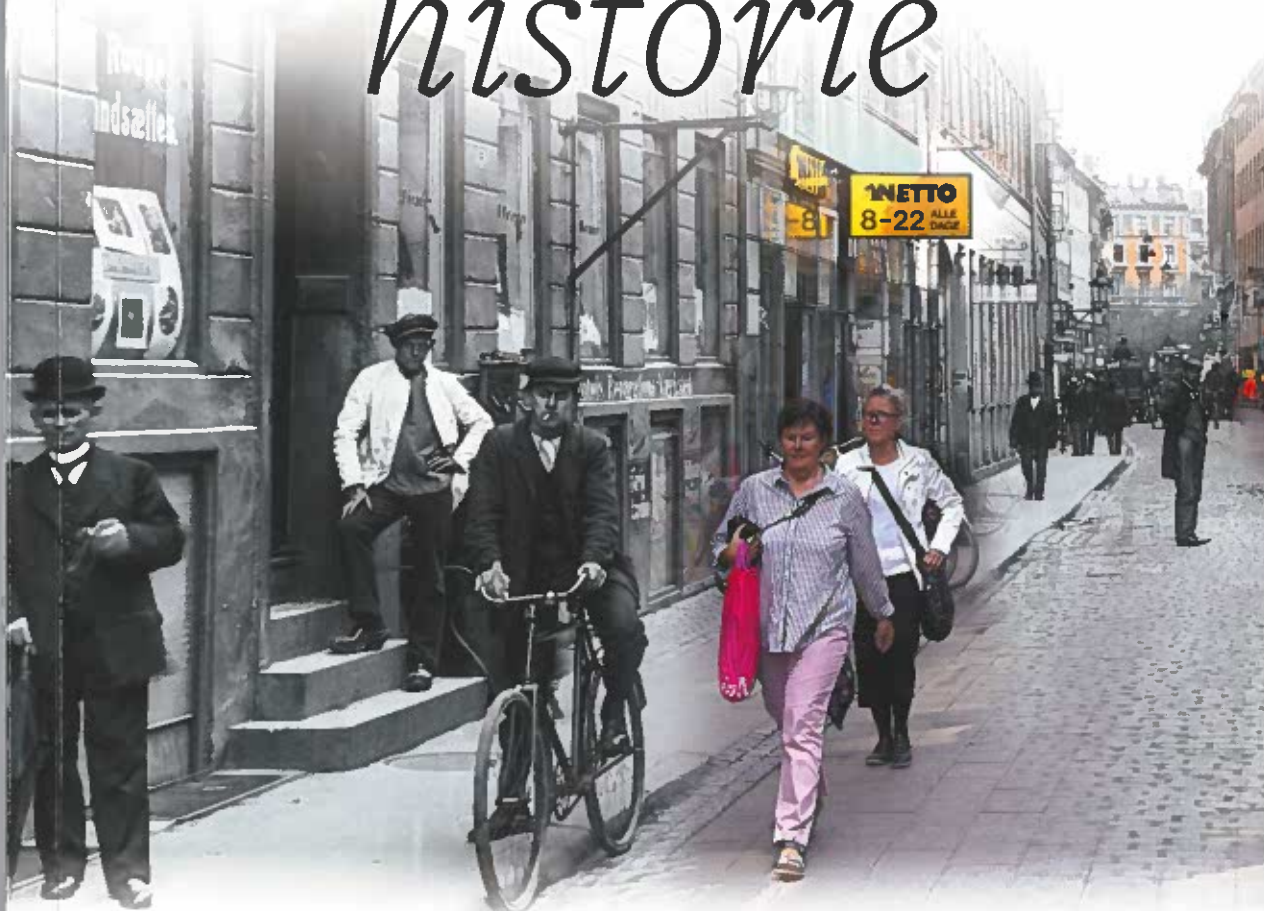

Søren Kauffeldt
Lasse Nielsen

Den lille hjælper til *historie*

Columbus

Ophavssituation

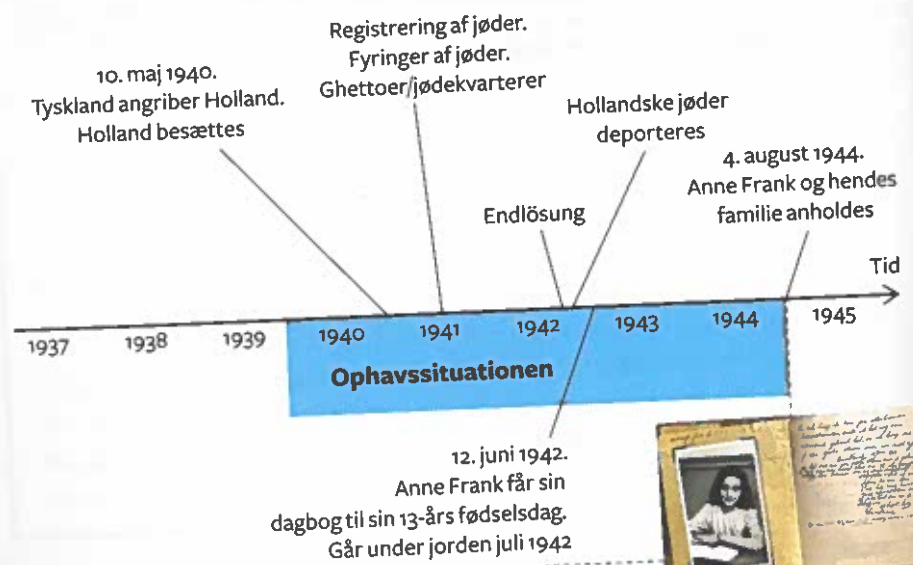
Hvad menes der med 'ophavssituation'?

Når du ser på ophavssituationen, så ser du på samtiden og den kontekst, kilden er blevet til i. Du forsøger at finde ud af, hvilke forhold og normer der kendetegner perioden, og som kunne spille ind på kildens fokus og tendens i relation til det spørgsmål, du stiller kilden. Var det et samfund i krig? Et samfund præget af stærke religiøse normer? Et samfund med stor ulighed?

Hvad skal man være opmærksom på, når man ser på ophavssituationen?

Når du ser på ophavssituationen, skal du gøre dig klart, hvilken periode kilden er fra. Perioden har betydning for, hvordan afsenderen opfatter sin sam-

Figur 2.4 Ophavssituation. Eksempel: Anne Franks dagbog

Anne Frank skriver i sin dagbog

tid og dens forhold. Er det et samfund præget af ulighed eller konflikt, kan det være nødvendigt at afdække, hvilken gruppe afsenderen tilhører.

Ligeledes er det vigtigt at holde sig for øje, hvor repræsentativ afsenderen er for de generelle forhold, der beskrives, for eksempel om afsenderen ser på forholdene indefra eller udefra. Hvis du for eksempel arbejder med menneskerettigheder i historie, så vil der være forskel på, hvordan en nazist og en jøde vil beskrive forholdene for jøderne i det nazistiske Tyskland i 1930'erne.

Hvad kan du bruge din viden om ophavssituationen til?

Du kan bruge din viden om ophavssituationen til at være opmærksom på, hvad afsenderen kunne tænkes at have af holdninger til det spørgsmål, du stiller kilden, hvilket kan hjælpe dig med at afkode kildens tendens. Det er centralt at have et blik for kildens samtid, da det har indflydelse på din behandling af den. Du vil for eksempel også kunne anvende din viden om ophavssituationen til at vurdere, hvorvidt din kilde blot er 'en i mængden', eller om den er noget ganske særligt.

Læs eventuelt mere i afsnittet om 'Kildernes repræsentativitet' (side 27).

Her ses et mindesmærke over Anne Frank, hvis dagbog er et eksempel på en kilde, der er præget af den kontekst, den er blevet til under.

Tendens

Hvad er tendens?

Når man undersøger kildens tendens, så undersøger man om afsenderens beretning er påvirket af vedkommendes holdninger og interesser.

Hvordan finder man ud af, om en kilde er tendentiøs?

Når du vil undersøge, hvorvidt en kilde er tendentiøs, er det vigtigt først og fremmest at afdække afsenderens identitet og kildens ophavssituation (se side 20-21). Er afsenderen repræsentativ for de forhold/begivenheder, der berettes om? (Se afsnittet om **Kildernes repræsentativitet** side 27-28).

Nogle gange afsløres afsenderens position i relation til det, der berettes om, i introduktionen til kilden, men andre gange er man nødt til selv at finde frem til afsenderens interesse, ud fra hvad og hvordan vedkommende beretter. Du kan se, om afsenderen har et bestemt formål med det, han/hun fremfører, og se, om det harmonerer med afsenderens funktion/identitet. Har afsenderen en interesse i at fremstille forholdene i et bestemt lys? Kig på, hvad afsenderen lægger fokus på, og hvilke ord der bruges i beretningen. Hvor ligger afsenderens sympati? Er der nogen eller noget, der fremstilles positivt, negativt eller som ofre? Er der noget, som afsenderen overspiller eller under spiller? Undlades der noget, eller lyves der?

Hvad gør du, hvis en kilde er tendentiøs?

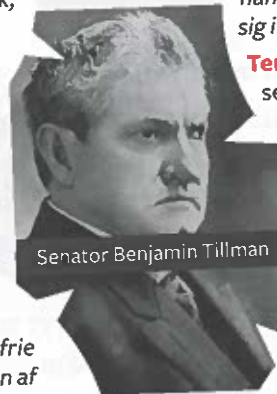
Kilder vil næsten altid have en tendens. At en kilde er tendentiøs, gør det ikke nødvendigvis til en dårlig kilde til at svare på det spørgsmål, du stiller den. Men det gør, at du skal tage forbehold for beretningen. Overvej, i hvor høj grad kildens tendens påvirker det, der berettes om, for eksempel ved at vurdere ordvalget. Er det meget sort/hvidt, eller fremstilles modstanderne af afsenderens interesser i voldsomme vendinger, så må du måske afvise beretningen. Ellers må du prøve at 'skrælle' afsenderens interesser fra beretningen og overveje, hvilke elementer der muligvis er troværdige. Bedst er det, hvis du har andre kilder, du kan sammenholde kilden med (se figur 2.2).

Figur 2.9 Tendens: En sydstatssenator om afro-amerikaneres uddrivelse af politik. Tale af Benjamin Tillman i Senatet (25. marts 1900)

Eksempel: **Problemstilling:** Hvordan var de sortes forhold i sydstaterne i USA omkring 1900?

"Der var utallige eksempler, muligvis alt for mange, på grusomhed og fejltrin [under slaveriet] – jeg vil ikke undskylde systemet; for det er gud ske lov væk, revet op med rode."

Modtendens: Sydstatsensatoren anerkender her, at slaveriet i syden ikke var godt.

Senator Benjamin Tillman

"... det kan ikke nægtes, at Sydens slaver var langt bedre mænd og kvinder, end de frie negre er i dag, og at forgiftningen af deres sind – racehadet i forholdet til de hvide – skyldes indoktrineret fra fanatikere oppe fra nordstaterne."

Tendens: Påstand. Siger, at de sorte opførte sig bedre, da de var slaver.

Ordvalg: 'Fanatikere' om dem fra nordstaterne, der argumenterer for de sortes rettigheder, er stærkt værdiladet.

"... negeren er i dag så fuldt tilfreds, viser fuldt så megen trivsel og er fuldt så vel beskyttet i South Carolina som i nogen anden stat [...] Han blander sig ikke i politik; for han har fundet ud af, at jo mere han blandede sig i politi, desto værre gik det ham."

Tendens: Påstand om, at de sorte er tilfredse med forholdene og ikke ønsker at deltage i det politiske liv. Han er selv hvid og kan ikke siges at være repræsentativ for den holdning.

"Vi i Syden har aldrig anerkendt negerens ret til at regere over hvide mænd, og det gør vi aldrig. [...] vi tolererer ikke, at han tilfredsstiller sit begær på vore koner og døtre, uden at vi lyncher ham for det."

Tendens: Retfærdiggør lynching af sorte mænd, der forgriber sig på hvide kvinder.

Konklusion:

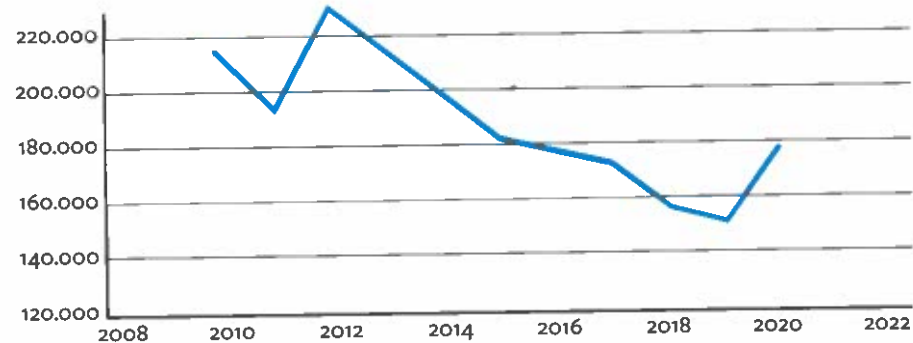
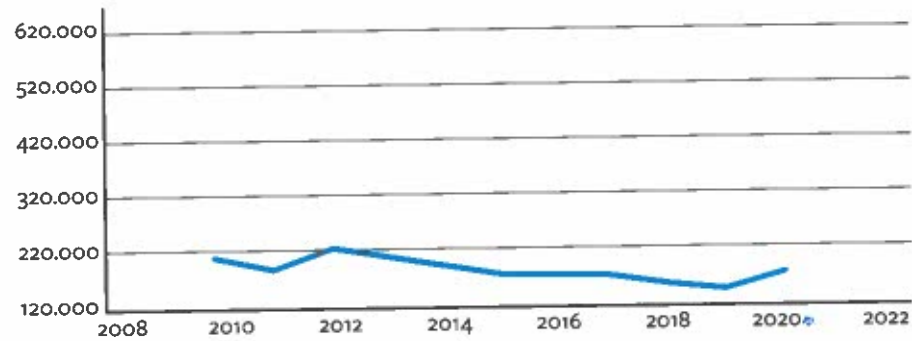
Kilden er stærkt påvirket af, at afsenderen er en hvid senator fra sydstaterne, valgt af hvide vælgere. En stor del af informationerne er derfor ikke troværdige i forhold til problemstillingen. Det eneste tidspunkt afsenderen taler mod sin egen tendens, er i starten, hvor han anerkender, at det er godt, at slaveriet er afskaffet, hvilket han dog nærmest modsiger i de efterfølgende afsnit.

Påstanden om, at de sorte er tilfredse med at være frataget deres politiske rettigheder, er ikke repræsentativ for de sortes egne holdninger. Også påstanden om, at de sorte var bedre mennesker, da de var slaver, er tydeligvis påvirket af, at afsenderen selv er hvid og valgt af hvide vælgere i syden.

Citater fra: "Tale af Benjamin Tillman i Senatet (25. marts 1900)" i: Hansen, Erik A.: Negeren i USA. Raceproblemet før og nu. Gyldendal 1976.

Hvis du har andre kilder, der er enige i beskrivelsen, eller beskriver lignende forhold andetsteds, kan det tale for kildens troværdighed.

Eksempel: Tendens ved brug af tal og grafik

Ved at ændre på talangivelsen på akserne er det muligt at ændre på opfattelsen af, hvad grafen/figuren viser. Vær opmærksom på dette, når du anvender statistisk materiale.

Hvad kan du bruge din viden om **tendens til?**

Hvis du kan finde ud af, om kilden er tendentiøs, kan du vurdere, hvor brugbare kildens oplysninger er til at besvare det spørgsmål, du stiller den/det du ønsker at anvende kilden til. Du kan også kigge efter 'modtendenser', det vil sige eksempler på, at afsenderen taler imod sin egen interesse og for eksempel sætter sig selv og sine interesser i et dårligt lys eller fremhæver positive ting ved modstandere. I historie anvender du tendens til at se, om det materiale, du anvender, er påvirket, og eventuelt i hvilken grad det er påvirket. Det vil give dig mulighed for at tage nogle forbehold, når du anvender materialet. Samtidig vil det også give dig mulighed for at lede efter modtendenser. For eksempel når en europæisk korsfarer, eller en arabisk muslim beskriver sig selv og hinanden under korstogene.